

Inhoud

I. HET OOSTEN	9
De Kilimanjaro	9
Safari in Tanzania	20
Kola Ndoto, de altijd groene heuvel	26
De regentijd is begonnen	35
Op bezoek bij de chairman van Kabanga	45
Groene bergen	52
Afrikaans ganzenborden	57
Het goedkoopste land van de wereld	65
Bonne année, bonne fête!	81
II. HET WESTEN	89
De Mission Nôtre Dame van Batouri	89
De onbereikbare top	98
Een escorte	104
Emirs, gouverneurs en ministers	112
Kees in Katsina	119
Weer alleen	122
Het Corps Diplomatique op de fiets	134
Mul zand	139
de Dogon	153
Doorsteek naar Senegal	158
‘Welcome to Pakali Ba’	171
Ereronde in het voetbalstadion	178
Aankomst in Dakar	183
De Westkaap van Afrika	192
<i>Epiloog</i>	195

I. HET OOSTEN

De Kilimanjaro

Putten en kuilen hebben van de weg naar Bagamoyo een soort gatenkaas gemaakt. Het zou een plezier geweest zijn hierover te rijden als er geen verkeer geweest was, maar sinds het verlaten van Dar es Salaam dendert gemiddeld elke tien seconden een vrachtwagen of bus langs me heen, dikke wolken roet uitblazend. Tanzania is veranderd in de negen jaar sinds ik het voor het laatst gezien heb. In 1982 lag de economie op z'n achterste en fruit, zoals bananen, mango's en papaja's was zo'n beetje het enige wat je er kon kopen. Voor tandpasta, zeep, brood, suiker en al dat andere wat een mens als primaire levensbehoefte ziet, moest je naar Kenya of had je vrienden nodig, die de spullen via achterdeurtjes wisten te leveren. Het was een struggle for life, ook voor mij om erdoor te fietsen.

In Dar es Salaam heb ik me deze keer verbaasd over wat er in de winkels allemaal te koop is. Een bezwaar is echter wel dat al die artikelen vervoerd moeten worden per vrachtwagen. Negen jaar geleden was er niets te vervoeren, waren er nauwelijks vrachtwagens en was er geen benzine. Een paradijs voor de fietser zolang die zijn maag niet voelde knorren. Nu heb ik een gevulde maag, maar deze weg, waar destijds anderhalve ossenkar over reed, is helaas ook gevuld. Gevuld met gaten en loeiend verkeer dat continu bezig is die gaten nog te vergroten en uit te diepen.

Beng! Daar stuitert weer een overbeladen bus door zo'n gat, modderwater alle kanten opslingerend. Voor de passagiers moet dat gedreun door deze zogenaamde potholes een onnoemelijk plezier zijn.

Gelukkig neemt het verkeer af naarmate ik verder van het centrum kom. Na 24 km passeer ik de afslag naar een cementfabriek en daarna is het vrijwel gedaan met de drukte. Ik haal opgelucht adem en slinger nu met meer plezier om de gaten heen. Nog tien kilome-

ter verder is het gebeurd met het asfalt en ga ik over een ruwe maar redelijk te rijden steenslagweg voort.

In Bagamoyo kom ik weer aan de kust van de Indische Oceaan. Van deze oude hoofdstad van Tanzania is niet veel meer over dan wat ruïnes en een verzameling simpele huisjes rond een groente- en fruitmarktje. Van hieruit ondernamen de Arabische slavenhandelaars hun strooptochten naar het binnenland van Afrika. Hier was het ook dat ontdekkingsreizigers als Livingstone, Burton, Speke en Stanley hun expeditie door het toen nog geheel onbekende continent begonnen. Een klein museum herinnert aan die tijd.

Ik zet mijn fiets tegen een palmboom aan het strand, trek mijn schoenen en sokken uit en loop tot mijn knieën de zee in. Het is een zuiver symbolische handeling. Ik ben van plan van de Oost- naar de Westkust van Afrika te fietsen. Over ongeveer acht maanden hoop ik dezelfde handeling bij Dakar te verrichten. Eigenlijk moest ik de fiets tot de assen de zee in rijden maar die extra symboliek is slecht voor de aluminium velgen. Die zullen het toch al zwaar genoeg krijgen op deze tocht. Daarom blijft de fiets tegen de palmboom staan, 25 meter van de zee. Ik loop het strand weer op, trek mijn sokken en schoenen aan en neem de fiets ter hand. Op naar de binnenlanden van Afrika!

Vierkante hutjes met strodaken en muren van gedroogde modder die door een raamwerk van takken bij elkaar gehouden worden, staan hier en daar langs de zandweg. Verderop kom ik door een stuk wildernis met overwegend kale bomen en struiken. Het is eind september en dus loopt de droge tijd ten einde. De natuur smacht dan ook naar regen.

Bij Msata, een verzameling van primitieve eethuisjes, bereik ik de grote weg naar Moshi. In een van die eethuisjes nuttig ik een maaltje rijst met bonen. Het smaakt mij na de zandweg door de wildernis beter dan een duur diner in De Vergulde Leeuw. Merkwaardig dat je op een fietsreis van eenvoudige dingen zoveel meer kunt genieten dan van alle luxe thuis.

Ik rijd weer op asfalt maar ook hier wordt het wegdek ontsierd door scheuren en kuilen en een kilometer verder heb ik opnieuw

gravel onder de wielen. Er wordt gewerkt aan de weg naar Moshi. Op verscheidene plaatsen zijn Denen, Duitsers en Noren ijverig bezig een prima weg te construeren. Het valt mij op, dat de stukken die negen jaar geleden kapotgereden waren en vol met gaten zaten, nu in perfecte staat verkeren en dat de stukken die negen jaar geleden in prima staat verkeerden nu kapot gereden zijn. Zo gaat dat om en om. Onderhoud is een groot probleem in Afrika.

Licht golft de weg over beboste heuvels en door uitgestrekte sisalplantages. Voorbij Korogwe krijg ik aan mijn rechterhand een lange, zwaar beboste bergketen, de Usambara Mountains. Van huisjes en boerderijtjes langs de route roepen kinderen mij toe: 'Good morning teacher.' Blijkbaar zie ik er indrukwekkend genoeg uit voor leraar, maar het kan ook zijn dat hier elke witman een teacher is.

In de buurt van Himo fiets ik door een woud van baobabs, knoeistige, dikke bomen die in de droge periode lange tijd het water kunnen vasthouden. Ik verbaas me er ondertussen over dat ik nog steeds de Schitterende Berg, zoals de Kilimanjaro hier heet, niet gezien heb. Weliswaar schijnt de zon en is het mooi weer, maar blijkbaar laat de helderheid van de lucht dermate te wensen over dat ik op een afstand van 60 km de hoogste berg van Afrika nog steeds niet zie. Toch moet hij daar ergens recht vooruit staan. Ik herinner mij nog goed hoe ik hier in 1982 op weg van Nederland naar Kaapstad met een bloedend hart achterom keek naar de toen duidelijk zichtbare, het landschap dominerende ijskap. De week daarvoor had ik op de Mount Kenya de koudste nacht van mijn leven gehad. De schrik zat me toen ik hier fietste nog steeds in de benen en daarom had ik de Kilimanjaro maar geschrapd van het programma. Negen jaar heb ik mij dat verweten en heb ik mezelf beloofd bij een volgend bezoek aan Tanzania deze berg te beklimmen. Nu ben ik terug en zal ik mijn belofte nakomen. Het dak van Afrika hult zich in nevelen, maar zal mij deze keer niet ontlopen.

Negen jaar heb ik mij erop verheugd de Kilimanjaro te beklimmen, maar nu ik mij voetje voor voetje door dit schier eindeloze, onder een hoek van 45° staande, gruisveld omhoog werk, vraag ik mij af waarom ik mij hier eigenlijk zo op verheugd heb.

crosspaadje. Lustig slinger ik links langs een plas met tomatensoep, en rechts langs een plas met erwtensoep, waarbij ik zo nu en dan behendig moet bukken om laaghangende takken te ontwijken. Van uitlaatgassen en denderende motoren die de asfaltwegen in en om Kampala vergeven, heb ik geen last. Vogels, kikkers en wuivende bomen zingen het lied van de jungle. De lucht is schoon, de hemel blauw en de bomen groen. Met een goede gezondheid en een fiets die ondanks de bonkige wegen perfect draait, blijft er weinig te wensen over.

In een dorpje, dat bestaat uit een open plek in de jungle van ongeveer 50 bij 50 meter, koop ik een grote papaja. Er staan een paar strohutten verspreid in het rond. In het midden staat de kerk: een langwerpige dak van palmbladen op palen. Gezang klinkt uit het overbezette gebouw. Het is zondag en er wordt juist een dienst gehouden. De kerkgangers zitten op houten balken die in rijen op de grond liggen. Als ik mijn papaja half op heb, houdt het gezang op. De mensen hebben mij in de gaten gekregen en komen de kerk uit om mij te begroeten. Voor zoiets speciaals als het langskomen van een Europeaan op een fiets mag een kerkdienst wel even onderbroken worden. Straks als ik verderga, kan de dienst weer hervat worden, voor uren en uren, want de Afrikaan houdt niet van half werk als het om kerkdiensten gaat. De mensen hebben alle tijd van de wereld en afgezien van die ene fietser die in de tien jaar passeert, valt hier weinig te beleven.

In Doruma ga ik aan bij de missie. Het is drie uur in de middag en ik verwacht dan ook dat iedereen in diepe slaap verzonken zal zijn. Tot mijn verbazing wordt er op mijn kloppen opengedaan. Een blanke pater met grijze baard en kalig hoofd verschijnt van achter de deur. Ik schat hem een jaar of zestig.

‘Welkom,’ zegt hij, ‘van welke parochie bent u?’

Een begrijpelijke vergissing, want met mijn baard en zwarte hoed word ik herhaaldelijk voor pater aangezien. Bovendien zijn de missionarissen zo ongeveer de enige buitenlanders die nog in Zaïre zitten. De meeste anderen, zoals ontwikkelingswerkers en artsen zijn geëvacueerd na de rellen in Kinshasa en Kisangani en toeristen zijn er in dit gebied al helemaal niet. Ik antwoord dat ik met een fiets-

tocht door Afrika bezig ben ten behoeve van de leprabestrijding, waarop de pater, die een Italiaan blijkt te zijn, mij uiterst gastvrij ontvangt. De man loopt naar de keuken en komt even later met een groot bord voedsel aan dat hij voor mij op tafel neerzet. Ik ben blij dat ik mijn betrekkelijk eenzijdige menu van bananen en papaja's en van in Kampala ingeslagen spaghetti en pakjes soep op deze manier kan afwisselen.

Als ik uitgegeten ben, komt er een jonge pater binnen, een Colombiaan. Na een gezellig praatje over Colombia en zijn geboorteplaats Bucaramanga vraag ik of het van hier mogelijk is de Centraal-Afrikaanse Republiek binnen te gaan. De paters weten het niet, maar vertellen mij dat er in het plaatsje een immigratiekantoor is waar ik kan informeren. De Colombiaan biedt aan mij ernaar te vergezellen.

'Laten we gaan lopen,' stelt hij voor. Als we even later langs de grote stenen kerk het paadje van de missie aflopen, vraag ik hem of hij geen fiets heeft.

'Jawel,' antwoordt hij, 'maar... ik kan niet fietsen.'

Van zo'n antwoord sta je als Nederlander wel even te kijken.

'In Colombia heb ik nooit op een fiets gezeten,' vervolgt hij. 'Daar is het ook niet nodig, maar hier is het erg belangrijk dat je kunt fietsen, want er zijn dorpjes in de omgeving waar ik de mis moet lezen en waar ik per jeep niet kan komen, omdat er alleen smalle paadjes heenvoeren. Voorlopig los ik het probleem op door mijn fiets plus een jongen mee te nemen in de jeep. Als ik niet meer verder kan, laad ik de fiets af en ga achterop zitten. De jongen rijdt mij dan naar het dorpje waar ik moet zijn. Het is allemaal een beetje omslachtig, maar ik ben bezig fietslessen te nemen.' Hij glimlacht wat verlegen en voegt er dan min of meer verontschuldigend aan toe: 'Mijn broer is een bekend wielrenner in Colombia.'

Als we door het plaatsje lopen, valt mij op dat Juan, zoals hij heet, zeer gezien is bij de bevolking. Zijn Zuid-Amerikaanse jovialiteit spreekt de Afrikaan erg aan. Voor iedereen heeft hij een speciale groet of opmerking en de mensen vinden het prachtig.

Bij het immigratiekantoor aangekomen, worden we ontvangen door een zuur kijkende chef.

II. HET WESTEN

De Mission Nôtre Dame van Batouri

Met grote moeite duw ik mijn fiets door het half afgebrande struikgewas. De zwartgeblakerde, metershoge grasstengels schuren langs mijn benen, armen en kleding. Ik zie er dan ook uit als een kolenboer en herken mezelf nauwelijks meer. Voortdurend houd ik de weg, die een twintigtal meters links van mij ligt, in de gaten, want ik moet niet de juiste koers kwijtraken in deze wildernis. Die weg is zo mul, dat er zelfs nauwelijks te lopen valt. Hier tussen de struiken is de grond wat harder en gaat het nog een beetje.

Ik heb weer eens een grote weg versmaad en gekozen voor dit weggetje. Niemand in Bangui die ik ernaar gevraagd heb, scheen deze route via M'Baiki naar Carnot te kennen. Ik dacht dat het een nette laterietpiste zou zijn, maar ben er al een tijdje achter dat ik het bij het verkeerde eind had.

Dit zandavontuur heb ik nu eens niet louter aan mijzelf te danken. Ik ben op weg naar de leprozerie van Batouri in Kameroen, waar een Nederlandse pater en een Italiaanse zuster zitten.

'Ga daar even langs,' zeiden ze bij de Nederlandse Leprastichting in Amsterdam, 'dat is leuk en het is niet zo ver om.'

Nee, op de kaart van Afrika is het maar een paar centimeter extra, iets waar ik me niet zo druk om maak, maar als ik van dit mulle zand geweten had, zou ik me nog wel even goed bedacht hebben. Tè laat nu, ik zit er midden in en moet er door.

Zweet, zonne-olie, stof en as vermengen zich op mijn huid tot een kleurspel dat een kunstschilder zou inspireren tot het scheppen van een meesterwerk. Mijn speciale zandbanden doen het prima, maar tegen die zandbak links van mij is niets opgewassen. 47-622 Staat er op de banden, maar dat zal alleen insiders de ogen doen schitteren. Ik heb ze half leeg laten lopen, waardoor ze plat

staan en minder ver in het mulle zand zakken, maar het blijft dwangarbeid.

‘Voorbij Sasselé is het gedaan met het zand,’ heeft men mij beloofd, maar als ik er na 20 km, deels duwend door de struiken, deels moeizaam peddelend over de weg, aankom, krijg ik te horen: ‘Nog maar 16 km zand. Voorbij Moukounji Ouali wordt de piste beter.’ Dit soort beloften heeft men mij al vaker gedaan en ik begin zo langzamerhand wat sceptisch te worden.

‘Is er koude Coca-Cola?’ vraag ik bij het enige winkeltje van het dorp, maar je kunt hier net zo goed om een sorbet met kersen en slagroom vragen.

‘If you are further in the bush than Coca-Cola, you are really in the bush,’ heb ik wel eens horen zeggen. Wel, dan ben ik nu dus ‘really in the bush’.

‘U bent erg moe,’ zegt de jongen van het winkeltje. Dat zegt iedereen in Afrika tegen me en waarschijnlijk tegen iedereen die reist, maar vandaag heeft de jongen gelijk.

‘Ga zitten.’ Hij staat op van een wrakke stoel en biedt mij die aan. Ik laat mij in de stoel vallen, maar zie dan plotseling iets wat mij weer rechtop doet springen. Aan de voet van de dikke boom midden in het dorp ligt een grote, rijpe ananas.

‘Is die te koop?’ vraag ik. Het antwoord is bevestigend. Als ik de ananas gepeld heb, blijkt hij beter en zoeter te smaken dan de zoetste Coca-Cola. Mijn energie en door zand en verbrande struiken aangetaste goede humeur komen langzaam terug.

‘Dus nog maar 16 km zand?’ vraag ik na de gehele ananas tot verbazing van de omstanders opgegeten te hebben.

‘Ja,’ antwoordt de jongen en, ziende dat ik aanstalten maak om te vertrekken, voegt hij eraan toe: ‘Heb je een petit cadeau voor mij?’

‘Nee,’ zeg ik, ‘ik heb geen cadeaus bij me.’

‘En die pet?’, vraagt hij, wijzend naar mijn baseball-pet die ik 3 jaar geleden in Californië langs de weg heb gevonden.

‘Die heb ik nodig tegen de zon.’ Dan schiet me te binnen dat ik een lading Gazelle-petjes bij me heb om hier en daar uit te delen aan kinderen. De petjes zijn meer berekend op de Nederlandse zon dan op de Afrikaanse en daarom gebruik ik liever mijn Californische pet.

belangrijke dag, want vandaag eindigt de ramadan. 's Morgens staat iedereen op het grote plein in de stad klaar om met het feest te beginnen. Het wachten is op het sein van de imam, de geestelijke leider van Ouahigouya. Maar het sein komt niet, want de imam heeft gisteravond het sikkeltje van de wassende maan niet gezien en de imam is een eerbiedwaardig man.

Geen feest dus. De mensen gaan verslagen naar huis en het plein ligt er verlaten bij.

Wie wat bewaart, die heeft wat en dat geldt ook voor islamieten die het einde van de ramadan willen vieren. Over de hele islamitische wereld is het feest voorbij, maar in Ouahigouya viert men de 5e april feest, dank zij de imam die de 4e 's avonds eindelijk het sikkeltje van de maan zag. Het feest is uitbundig. Knetterende muziek schalt uit zwaar overstuurde luidsprekers op het plein. De mensen hebben hun mooiste kleren aan en dansen op de tonen van de muziek. Er wordt weer gegeten en gedronken, maar geen alcohol, want dat is tegen de regels. Stof stuift op onder het wilde gedans en vertroebelt de lucht in de stad. Jongens op bromfietsen rijden heen en weer en dragen in niet geringe mate bij tot de feestvreugde, de herrie en het stof. Iedereen maakt lawaai, iedereen heeft plezier en iedereen is blij dat de maand van beproeving ten einde is.

Mul zand

De Malinese grens passeer ik op een smal weggetje, waar in geen uren, misschien wel in geen dagen verkeer langskomt. Ik zie dan ook de hele dag geen auto of ander voertuig. De grens is verlaten; er is zelfs geen douane of politiepost. Het enige wat er staat is een bord, maar dat staat van mij afgekeerd. Als ik erlangs rijd en omkijk zie ik er 'Territoire de la Haute Volta' op staan. Geen 'Burkina Faso,' zelfs geen 'Haute Volta,' maar 'Territoire de la Haute Volta.' Het bord moet dus nog uit de koloniale tijd stammen. Pas vele kilometers verderop kom ik langs een gendarmepost.

'Goedemiddag,' zeg ik, naar het huisje lopend. Twee mannen zijn daarbinnen druk bezig naar het plafond te staren en schrikken op

van mijn groet. Snel komen ze overeind. De verveling, die hier ontstellende vormen moet hebben aangenomen, temeer daar de batterijen van de transistorradio uitgeput zijn, is tijdelijk doorbroken: een Europeaan!

‘Paspoort en papieren,’ zegt de chef.

Ik geef mijn pas.

‘De papieren voor de fiets?’

Deze vraag is mij wel vaker door beambten gesteld en komt meestal voort uit verveling.

‘Die heb ik niet.’

Er volgt een moeizame discussie over de vraag of een fietser in Mali papieren voor zijn fiets nodig heeft of niet. De discussie leidt natuurlijk tot een patstelling. Niet nodig, wel nodig, niet nodig, wel nodig. Dan zegt de gendarme: ‘Goed, we geven u een reçu.’ Aha, het is dus niet louter verveling wat deze mensen zo actief maakt. Ze ruiken geld!

‘Rookt u?’ vraag ik. Voor moeilijke gevallen heb ik nog altijd wat pakjes sigaretten bij me. Natuurlijk roken ze. Tot mijn verbazing neemt de chef heel bescheiden slechts één sigaret.

‘Neem er wat meer,’ dring ik aan, ‘één om te roken en een paar om te bewaren.’

De man neemt er vijf. Ook de ander bied ik er aan. Het werkt en de stemming verzacht. Aarzelend geeft de chef mij mijn pas terug, alsof hij er nog niet geheel zeker van is dat hij deze melkkoe moet laten gaan.

‘Volgende keer heeft u de papieren van uw fiets bij u, anders komt u er niet meer in,’ zegt hij.

‘Natuurlijk,’ antwoord ik. ‘De volgende keer heb ik alle papieren bij me. Maar stempelt u mijn pas niet?’

‘Nee, dat gebeurt in Koro, 12 km verderop.’

Ik had dus beter de beambten niet kunnen storen in hun bezigheid van naar het plafond te staren. Nu krijg ik nog een hindernis te nemen. Die blijkt echter, als in in Koro aankom, in het geheel niet te bestaan. De douanier zit voor zijn bureau met wat kennissen thee te drinken en verveelt zich gelukkig niet. Binnen twee tellen heb ik mijn entree-stempel.